

Received / Makale Geliş Tarihi 26.10.2024
Published / Yayınlanma Tarihi 31.12.2024
Volume (Issue) Cilt (Sayı) 8 (49)
pp / ss 1599-1611

Review Article / Derleme Makale
10.5281/zenodo.14580316
Mail: editor@pejoss.com

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Şirin Yakut

<https://orcid.org/0000-0003-1160-5956>

İstanbul Gelişim Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İstanbul / TÜRKİYE

ROR Id: <https://ror.org/0188hvh39>

Risk Yönetimi ve Denetiminin İşletmelerin Performansı Üzerine Etkileri

The Effects of Risk Management and Audit on Business Performance

ÖZET

Bu çalışmanın amacı işletmelerde yürütülen risk yönetimi ve denetiminin performanslarına etkilerinin incelenmesidir. Bu kapsamda çalışmada; kavramsal çerçeve başlığı altında risk yönetimi, risk denetimi, risk değerlendirme, risk analizleri, işletme performansı ve risk değerlendirme aşamaları ile ilgili konular izah edilmiştir. Daha sonra literatür taraması başlığı altında; alanda yapılan çalışmalar taranmış ve işletme performansını etkileyen; risk yönetimi, iç denetim, risk denetimi, idare risk denetimi, sistem risk denetimi, işletmelerle ilgili kontrol mekanizmaları, yeni teknolojiler ve denetimle ilgili konulara yer verilmiştir.

Bu çalışmada niteliksel yöntem olan tümden-gelim metoduyla yazım işlemi yapılmış, bu kapsamda, konuyla ilgili kitaplardan, makalelerden, tezlerden ve yazılı dokümanlardan yararlanılmıştır. Yapılan çalışmalar sonrasında elde edilen bilgilerden faydalanarak oluşturulan sonuç ve öneriler; araştırmacıların, işletmelerin, denetçilerin, ilgili kamu kurumlarının faydasına sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Dijital Dönüşümler, iç kontrol sistemleri, Risk Yönetimi, İşletme Performansı, Rekabet Üstünlüğü.

ABSTRACT

The aim of this study is to examine the effects of risk management and auditing carried out in enterprises on their performance. In this context, under the title of conceptual framework, issues related to risk management, risk audit, risk assessment, risk analysis, business performance and risk assessment stages are explained. Then, under the title of literature review, the studies conducted in the field were reviewed and the issues related to risk management, internal audit, risk audit, management risk audit, system risk audit, control mechanisms related to enterprises, new technologies and auditing that affect business performance were included.

In this study, the qualitative method of deductive writing was used, and in this context, relevant books, articles, theses, dissertations and written documents were utilized. The conclusions and recommendations formed by utilizing the information obtained after the studies are presented for the benefit of researchers, businesses, auditors and relevant public institutions.

Keywords: Digital Transformations, internal control systems, Risk Management, Business Performance, Competitive Advantage.

1. GİRİŞ

Bu çalışmada işletmelerin faaliyetleri sırasında oluşan risklerin nasıl yönetileceği ve yapılan denetim faaliyetlerinin işletme performansını olan etkileri ele alınmıştır. Ülke içerisinde ve küresel pazarlarda yaşanan ekonomik krizler işletmelerin faaliyetlerinde birtakım sorunlara sebep olmakta ve krizlerin yaşanmasına neden olmaktadır. Bu kapsamda risk yönetimi işletmeler için yaşamsal hale gelmekte, ayrıca işletmelerin yürüttüğü denetim faaliyetleri yapılan işlerin kurumsal olmasını sağlarken işletmelerin de performansının artmasına neden olmaktadır.

İşletmelerin amaçlarına ulaşabilmeleri için kendi içyapılarında yapacakları faaliyetlerin yanı sıra çevreden yararlanacakları, danışmanlık, birlikte çalışma, ekip oluşturma, ortak proje yürütme gibi uygulamalar; işletmelerin performansının artmasında ve sürdürülebildiklerinde önemli rol oynamaktadır. Risk yönetimi, iç denetim, dış denetim, inovasyon faaliyetleri, yeni yatırımlar konusunda işletmeler çevrelerinden yararlanmak durumundadır. Bu kapsamda işletmelerin performanslarının hedeflenen noktalara ulaşabilmesinde üniversite-sanayi iş birliği çerçevesinde yapılacak olan bilimsel araştırmaların önemli faydası olacağı düşünülerek bu çalışmanın yapılması planlanmıştır.

Bu çalışmanın birinci kısmında kavramsal çerçeve başlığı altında; ekonomik krizler, risk yönetimi, risk denetimi, risklerin analizi ve işletme performansı kavramları ile ilgili açıklamalar yapılmıştır. İkinci kısmında literatür taraması başlığı altında, işletme performansı ile risk yönetimi, risk denetimi, iç denetim

konuları ile ilgili yapılmış alan incelenerek konu ile ilgili çıktılar üzerinde incelemeler yapılmış ve yorumlanmıştır. Çalışmanın üçüncü kısmında ise risk yönetimi, denetim ve işletme performansı ilişkisi başlığı altında; işletme performansı; risk yönetimi, iç denetim, risk denetimi, idari risk, sistem riski, kontrol mekanizmaları yeni teknolojiler ve denetim faaliyetleri ile ilgili konular arasındaki ilişkiler literatürde yapılan çalışmalardan da yararlanarak karşılaştırılmıştır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2009 yılında Türkiye’de faaliyete geçen Kurumsal Risk Yönetim Derneği (KRYD), Risk Yönetimi (RY) sürecini finans sektörleri ile sınırlandırmayarak finans dışı işletmelerde de kullanılabilecek şekilde, bu konularda oluşabilecek risk ve fırsatları kapsayan çalışmaları sürdürmektedir (Önder ve Özdemir, 2017:46). Bu gelişmeler risk yönetimi ve iç denetim kapsamında uluslararası standartlara göre yasal düzenlemelerin yapılmasını sağlamıştır. Türkiye’de ticari rekabetin ilerlemesi, ihracat ve ithalatın artması ve finans kurumlarındaki çeşitlilik gibi gelişmeler risk yönetiminin değerini artırmıştır (Sertman, 2017: 55).

İşletmelerde yaşanan ekonomik krizler, denetim faaliyetlerinin eksikliğinden kaynaklanması, risk yönetiminin önemini artırmış ve denetim faaliyetlerinin kalitesini gündeme getirmiştir. Özellikle bağımsız denetçiler tarafından yapılan denetim faaliyetleri ve bu hususta verdikleri güven, vazgeçilemez niteliktedir. Denetim tekniklerinin uygulanmalarında değişimler meydana gelmiş ve teknolojiye bağlı olarak yeni riskler oluşmuştur. Denetim faaliyetlerinde meydana gelen değişimler sonrasında denetçilerin sahip oldukları niteliklerin önemi artmıştır (Kestane, 2022: 31).

Risk yönetimi, tanımlanan risklerin analizi, gerekli önlemlerin alınması ve sonrasında uygulamaya geçilmesi ile oluşabilecek sonuçların değerlendirilmesi olarak tanımlanmaktadır. Risk yönetim aşamaları sırasıyla risklerin tespiti ve tanımlanması, risklerin değerlendirilmesi, risklerin ele alınmasında kullanılacak teknolojik yöntemlerin seçilmesi, kontrol ve denetimlerden geçirilmesi, geri bildirim ve iyileştirme sürecinden oluşmaktadır (Rejda, 2005: 45). Risk yönetimi, işletme yönetiminin önemli ve ayrılmaz bir bölümünü temsil etmektedir. Riskler her projeye eşlik eder ve tüm yaşam döngüsü aşamalarının bir parçasıdır. Projelerdeki risk yönetimi, amacı kriz olaylarının neden olduğu kayıp ve zararları en aza indirmek olan bireysel aşamalardan oluşan bir döngü olarak düşünülebilecek risk tedavisi ile de bağlantılıdır. Bu durumda risk yönetimi önleyici, risk tedavisi ise reaktif bir karaktere sahiptir (Ristvej, 2013: 72). RY uygulamalarından ancak belirli aralıklarla sistem performansını değerlendirmek suretiyle sürdürülebilir başarı elde edilebilmektedir. Performans ölçüm ve değerlendirilmesinin önemli kısımları RY unsurlarının her birine mahsus performans kriterleri geliştirerek bunlara ait güvenilir bilgi ve veriler elde etmektir (Öngen ve Sevim, 2024: 400).

Risk yönetimi, risklere odaklanarak bir kuruluşu kontrol etme ve yönetme faaliyetini koordine etmeyi amaçlamaktadır. Bir işletmedeki risk yönetimi en önemli iç süreçlere aittir ve önleme döneminde bile dayanıklılığı güçlendirir ve süreç güvenliğini sağlamak için kaçınılmazdır (Řehák vd., 2018: 17). Ancak risk yönetimi sırasında her bir riskin ve buna karşı alınan tedbirlerin karşılığında bir maliyet çıkmaktadır (İnanlı vd., 2020: 28). Bu kapsamda, riskin neden olacağı muhtemel olan zararların, risk yönetiminin kontrol ve riskin azaltmasına harcanacak bedele değmesi gerekmektedir. Fayda-maliyet analizi yapmadan yeterli veri bulunmalı ve risk yönetimi sürecinde düşük maliyetli olanlar tercih edilmemelidir. Karar verirken davranıştan önce kanıt ve verilere önem verilmelidir. Tersisi olursa maliyetin üzerinde zarar meydana gelebilmekte, bu da fayda maliyet hesabına ters düşmektedir, bu nedenle muhtemel riskler hafife almamalıdır (Sibony, 2020: 355).

Risk denetimi; iç kontrole öncelik vererek standartlara ve kanunlara uygun olarak idarede, ekonomik sistemde, kontrol mekanizmasında görülebilecek risklerin, eksikliklerin tespiti ile, uygulamalarda görülen pozitif örneklerin çoğaltılarak yaygınlaştırılmasını amaçlayan bir denetim biçimidir. Risk merkezli tutum ise denetim esnasında geçmişteki örnek uygulamalardan yararlanarak geleceğin planlanıp yönetilmesi, işletmenin stratejik amaçlarına uymayan tüm faktörlerin belirlenerek bunların takibi ve engel olunması sürecidir (Samsun, 2002: 24). *Risk değerlendirmesi*, hem bir olayın meydana gelme olasılığını hem de belirli bir zaman diliminde olumsuz etkilerinin; ekonomik, sağlık, güvenlikle ilgili veya ekolojik olarak büyüklüğünü tahmin etme süreci olarak tanımlanmaktadır (Gerba, 2019: 213). Birçok işletme için arzu edilen iş performansına ulaşmak sadece maddi varlıkların başarılı bir şekilde kullanılmasına değil, aynı zamanda bilginin etkin bir şekilde yönetilmesine de bağlıdır (Lee ve Sukoco, 2007: 549). Bir işletmenin amacının performansı artırmak olduğu kabul edilirse, iş performansı “başarı” ile eş anlamlı olarak düşünülebilir. Başarının en yaygın olarak benimsenen tanımı ekonomik anlamda büyümedir. Bir şirket genellikle kar, satış, pazar payı, üretim veya istihdam seviyelerinde büyürse veya fiziksel genişleme gibi işin büyümesiyle ilgili olabilecek şekillerde genişlerse başarılı olarak kabul edilmektedir (Jennings ve Beaver, 1995: 195).

Riskleri analiz ederek oluşmasına engel olmak için risk değerlendirme metotları, işletmelerin ihtiyaçlarına göre geliştirilmektedir. 6331 Sayılı Kanun ve Risk Değerlendirme Yönetmeliği'nde, risk değerlendirmesi; işyerindeki veya dışarıdan gelmesi muhtemel olan tehlikelerin tesbiti, bu tehlikelerin riske dönüşmesine yol açan faktörler ile bunlardan gelen risklerin incelenerek sınıflandırılması ve kontrollerinin yapılması amacıyla gerçekleştirilen çalışmalardır şeklinde tanımlanmıştır. Kanunlar, riskleri inceleyen çalışmalar için gerekli bütün kanıtları kapsamaktadır. İşverenin yükümlülükleri, risk değerlendirme yönetmeliğinde, açıkça belirtilmiştir. Risk analizini yapmak, işverenin sorumluluğundadır. Bu analizin yapılması işverenin tedbirlerini alması gerekli olan iş sağlığı ve güvenliği sorumluluğunu ortadan kaldırmaz. Risk değerlendirme ekibi risk analizini yapmaktadır. Ayrıca bu risk yönetmeliği, analiz yapılırken oluşabilecek tehlikelerin tanımı, risklerin tesbiti ve analizi, risk kontrolündeki sıralama, tehlike sınıflarına göre risk değerlendirmesinin yenilenme zamanı gibi hükümleri içermektedir

İşletme performansı genellikle, küresel değer zincirleri, iş ağları, işletmelerin yönetişimi, değer zincirleri, stratejik karar alma, çevre yönetimi ve insan kaynakları yönetimi gibi çok çeşitli araştırma alanlarında ilgilendirilmektedir. İşletme performansının ölçülmesi, işletmeler arasında karlar, gelirler, maliyetler veya yükümlülükler açısından karşılaştırmalar yapmasına ve çelişkili veya etkileşimli etkilere ilişkin açıklamalar geliştirmesine ve böylece firmaların performansındaki farklılıkları açıklamasına olanak tanımaktadır (Verbeke, 2020: 444). Performans ölçümü işletmelerin finansal hedefleri nasıl takip ettiklerini ve ölçtüklerini iyi bir şekilde anlamalarını kolaylaştırırken, finansal olmayan hedefler hakkında da bilgi sahibi olmalarını sağlamaktadır (Eccles vd., 2019: 5). *Performans denetimi*; bir işletme faaliyeti olarak, planlanan program ve projelerin etkinliğini, verimlilikle birlikte ekonomikliğini belirlemek amacıyla yapılan çalışmaların, geçirilen süreçlerin objektif ve sistematik bir değerlendirmesidir (Kıral, 2014: 21).

Yıldız (2010: 180), işletme performansını bir kuruluşun nihai amacına ulaşmak için yaptığı tüm çalışmaların değerlendirilmesi olarak tanıtırken, Erdem vd. (2011: 84) ise belli bir zaman diliminde meydana gelen ürünler değerlendirilerek, işletme amaçlarının gerçekleşme derecesi olarak tanımlamaktadır. Finansal olan ve olmayan performans, işletme performansı olarak belirlenmiştir. Bunlardan finansal performans, işletme karlılığını artırmak ve yatırım yapabilmek için risk alabilme ve aynı sektördeki işletmelerle rekabet etme yeteneğini göstermekte finansal olmayan performans ise kurum itibarı, marka değeri, müşteri memnuniyeti gibi değerleri ifade etmektedir (Demiralay, 2014: 58). Belli bir sektördeki işletmeler, elde ettikleri sermayelerini korumak ve rekabete devam edebilmek için sadece finansal performansı temel almamalıdır. Son zamanlarda performans ölçümleri ilgi görmeye başlamış ve finansal performanstan daha çok finansal olmayan boyutlar analiz edilmeye başlanmıştır. Literatürde de sıklıkla belirtilen finansal olmayan boyutlar, müşteri memnuniyeti, müşteri sadakati, marka yönetimi gibi ölçümlere ait algıları açıklamak içindir. Alan yazın incelendiğinde finansal olmayan performans, genellikle inovasyon, kalite, müşteri tatmini verimlilik, etkililik, etkinlik kavramlarıyla açıklanmaya çalışılmaktadır (Kahya, 2014: 59-60).

Risk değerlendirme aşamaları şu şekilde sıralanabilir; 1- Gözlem ve araştırma 2- Tehlikelerin tanımı 3- Risklerin tanımı ve 4- Risklerin yorumu ve değerlendirilmesidir. *Gözlem ve araştırma*: Risk değerlendirmesi yapılmadan önce çalışanların katılımı ile toplantılar yapılmaktadır. İşverenler, iş sağlığı ve güvenliğinden sorumlu personel ile belirlenen tehlikelerin sağlığa olan etkilerini değerlendirmektedir. Bu değerlemede öncelikleri ve alınması gerekli önlemleri planlayarak bu hususta karar vermektedirler. *Tehlikelerin tanımlanması*: Tehlikelerin tanımında düzenlilik gerekmektedir. Bu şekilde hiçbir tehlike çeşiti unutulmadan tüm olumsuz etkenler ve tehlikeler ortaya çıkmış olmaktadır. *Risklerin tanımlanması*: Risk kontrol derecesi yada risk tanımıdır. Risk kontrol aşamasında önemli olan risk oluşumunu engellemek ve eğer risk oluşmuşsa insanlara ulaşmasına engel olmaktır. *Risklerin değerlendirmesi ve yorumlanması*: Önlemlerin alınmasında geçerli olan değerlendirme unsurları, önceden yapılanlardan toplanan veriler kapsamında yapılmaktadır. Öncelikle çok tehlikeli olanlara göre tedbirler alınmakta, iyileştirme, düzeltme ve ihtiyaç halinde ise ikame yollarına başvurulmaktadır. Bu durumda, meydana gelebilecek olaylar ve ortaya çıktığı takdirde ise bu olayların sonuçları belirlenmeye çalışılmaktadır (Akpınar ve Çakmakkaya, 2014: 276).

İşletmelerde RY, uluslararası kuruluşlarca belirlenmiş standartlara göre yapılandırılmaktadır. RY ile ilgili düzenlenmiş olan standartlar iki fonksiyona sahiptir: Birincisi; işletmeler tarafından en azından yapılması gerekli risk yönetimiyle alakalı süreçleri ve işlemleri tespit etme, ikincisi; risk yönetimi uygulamalarının başarısını değerlendirmede ölçüt olarak kullanılmasıdır. Konuyla ilgili literatür ve standartların güncellenmiş yorumları incelendiğinde RY ile ilgili dört bileşen ortaya çıkmaktadır. Bunlar; kurumsal yönetim süreci; Kültür ve yönetişim; iç denetim ve performans analizi; iç denetimden oluşmuştur. Bu dört unsur kurumsal yönetimi olan işletmelerde RY organizasyonuna ait algılar konusunda önemli birikimler meydana getirmektedir. Türkiye'de 2012 yılından beri halka açık ve özellikle Kurumsal Yönetime tabii olan işletmeler RY kapsamında risk yönetimi çalışmalarını başlatmışlardır. Literatürde RY'nin

entegrasyonunun, kolay bir iş olmadığı ve olgunlaşması için uzun bir sürece ihtiyaç olduğu vurgulanmaktadır (Öngen ve Sevim, 2024: 394).

Tüm kurumsal risklerin tek bir RY'ne dahil edilmesi, denetim komitesini ve uzun vadeli kurumsal performansı iyileştirebilir (Marei ve Iskandar, 2019: 1203). RY, kurumsal politikalara dayalı risk yönetiminin yönlendirilmesi ile birlikte entegre yönetim, operasyonel, finansal ve stratejik risklerden oluşmaktadır. Kurumsal yönetimin bir parçası olarak denetim komitesi, bir işletmedeki tüm risk yönetimi faaliyetlerini kontrol eder ve riskleri azaltmak için hem kurum içi hem de kurum dışı faaliyetleri izler (Dabari ve Saidin, 2016, s.97). Abdullah vd. (2017: 83) göre, risk yönetim komitesi ve yönetim kurulunun hedeflerinden biriside işletme performansını olumlu yönde ekileyecek denetim faaliyetlerinde destekleyici bir rol üstlenmektedir.

3. LİTERATÜR TARAMASI

Risk yönetimi faaliyetleri, işletmedeki risklerin ve fırsatların hepsini değerlendirerek, ortaya çıkan riskleri yönetmek için uygulanmaktadır. Bu kapsamda, işletme değerini oluşturmak ve artırmak için uygulanmaktadır. Risk yönetiminin amacı, işletme performansını artırarak rekabet etme yeteneğini geliştirmesine destek sağlamaktır (Yerekapan ve Eskin, 2020: 64).

3.1. Risk Yönetimi ve İşletme Performansı

Saeidi vd., (2014) tarafından yapılan bir çalışmada, risk yönetiminin işletme performansı ile olumlu yönde ilişkili olduğu, çünkü kurumsal risk yönetiminin paydaşlara değer kattığı, işletmenin rekabet avantajını ve performansını geliştirdiği ve kurumun hedeflerine ulaşma kabiliyetini artırdığı tespit edilmiştir. Yerekapan ve Eskin (2020: 71-72)'e göre rekabetin artması ve iş modellerinin değişimi gibi sebeplerin getirdiği riskleri kapsamlı bir şekilde çözümlenmeye çalışan işletmeler, RY uygulamalarında dijital teknolojilere yönelmişlerdir. RY, işletme değerini oluşturarak onu korumayı ve artırmayı amaçlamaktadır. Risk yönetimi süreçleri; risklerin tanımlanması; risklerin öngörülmesi ve değerlendirilmesi; risk müdahalesinin planlanması; paydaşlar için sürekli, çapraz bir risk iletişimi ve izleme şeklinde sıralanabilir (De Freitas Alves vd., 2020: 445-447).

3.2. Risk Denetimi ve İşletme Performansı

Demirbaş'a (2005: 167) göre geleneksel denetim, muhasebe işlerinde kanuna uymayan, kusurlu, suistimale açık olan, kayıp görünen işlemleri takip etmekte ve bu olumsuz işlem sonuçlarını ortadan kaldırmaya çalışmaktadır. Ancak bu uygun olmayan sonuçlar idari ve mali yönetim sisteminin zayıf taraflarından kaynaklanmaktadır. Bu zayıf taraflar ve sistemdeki riskler belirlenerek, gerekli önlemler alınmalı, hatalar düzeltilmelidir. Denetimi yapanlar da tespit edebildikleri bu hataları göstermeye çalışacaklardır. Muhasebe denetimi bu yaklaşımı ile ve risk denetiminin de tamamlayıcı yardımıyla, hataları üreten sistemden kaynaklanan sorunları tespit etmeye ve sistemde hatalı veri üretilmesini engellemeye çalışmaktadır.

3.3. İç Denetim ve İşletme Performansı

Güler (2006: 19) tarafından yapılan çalışmada, işletme sürdürülebilirliğinin işletme performansı ile olan ilişkisi ele alınmıştır. Analizde, iç denetimin işletme faaliyetlerinin kontrolü, risk yönetimi ve kurumsal yönetim uygulamalarının değerlendirilmesi ve gerekli tedbirlerin alınması hususlarını ihtiva ettiği ifade edilmiştir. Tarafsız bir iç denetimin, işletme performansının uzun bir süre sürdürülebilmesinin önemli bir şartı olduğu ve işletmedeki değişimin ve işletme içindeki görevi gözetildiğinde firma performansına etkisinin daha iyi anlaşılacağı, bu durumda iç denetim çalışmalarına gerekli ihtimamın gösterilmesi ve sürdürülebilir denetim mekanizmasının ortaya konması için özen gösterilmesine gayret etmek gerektiği vurgulanmıştır.

Hutchinson ve Zain (2009) borsada bulunan işletmelerin birkaç tanesi üzerine yapmış oldukları analizde, iç kontrolün kalitesi (tecrübe ve muhasebe bilgi yeterliliği) ile finansal performans (karlılık) arasındaki ilişkinin olup olmadığını, işletmenin büyüme koşullarının ve denetim görevlilerinin bağımsızlığının iç denetim kalitesiyle işletme performansı arasındaki irtibatın etkileme biçimini araştırmışlardır. Analiz sonucunda, iç kontrolün kalitesi ile işletme performansı arasında, büyüme fırsatı olan firmalar için, olumlu yönde güçlü bir ilişki mevcut olduğunu ve bu pozitif ilişkinin, denetim organizasyonunun objektifliğinin artması neticesinde ise zayıfladığını belirtmişlerdir.

Yetiş (2017: v), yapmış olduğu analizde, işletme performansı üzerinde iç kontrol sisteminin etkisinin nasıl olduğunu incelemiştir. Bu inceleme kapsamında İç Anadolu bölgesindeki, 4 ve 5 yıldızlı otel yöneticilerine, finans veya muhasebe müdürleri ile personele anket uygulanmış, ortaya çıkan sonuçlar değerlendirilmiştir. Bu sonuçlara göre, iç kontrol sistemi uygulamalarından denetim çalışmaları ve bunları izlemenin, işletme

performansına pozitif etkisi olduğu; fakat denetim ortamı, bilgi-iletişim aparatları ve risk değerlendirme çalışmalarının işletme performansına hiçbir etkisi olmadığı görülmüştür. Ayrıca, otel işletmelerinin iç denetim sistem etkinliklerinin ve işletme performansının, bu otellerin 4 veya 5 yıldızlı olan sınıflandırılmalarına ve konumlarına göre (ulusal veya uluslararası zincir, bağımsız) değişiklik göstermediği sonucu ortaya çıkmıştır.

Herhangi bir işletmenin yönetim kurulu, bu kurul tarafından belirlenecek risk fonksiyonu veya profili, risk yönetimi çerçevesi ve risk-ödül sisteminin gözetiminde kendisine yardımcı olmak üzere bir Risk Yönetimi Komitesi kurabilmektedir. Bir işletmenin böyle bir komiteye sahip olması önemlidir ancak zorunlu değildir. Ancak iyi bir yönetim komitesinin mevcut olması halinde, kurumsal performansın artabilir (Davies, 2013).

4. RİSK YÖNETİMİ, DENETİM VE İŞLETME PERFORMANSI İLİŞKİSİ

4.1. Risk Yönetimi ve İşletme Performansı

RY, işletmeleri rekabet avantajını sürdürmelerine, itibarlarını korumalarına, olumsuz olaylara etkili bir şekilde yanıt vermelerine, finansal şokları sınırlandırmalarına ve kaynak yönetimini iyileştirmelerine yardımcı olmaktadır (Killackey, 2009: 29). *RY* faaliyetleri, önceleri büyük işletmelerle başlamış, daha sonra küçük işletmelere de yansıtılmıştır (Şenol ve Karaca, 2016 : 147). *RY*, riski, kapsamlı ve stratejik olarak yönetmek için bir araçtır, ancak iş sektörü uygulayıcıları mevcut *RY* modelini denetim, muhasebe ve sigorta alanlarında geliştirmektedir (Tufano, 2011: 54). *RY* uygulama sonuçları, uygun kurumsal stratejik formülasyonu belirlemek için bilgi sağlamaktadır. Bir kontrol sistemi *RY*, performansı bilişsel öğrenme süreçleri için geri bildirim sağlamalı ve kuruma değer katmak için kuruluşlardaki davranışları etkilemelidir. Ayrıca iç denetim, verimli ve etkin kaynaklar kullanarak kurumsal hedeflerin sağlanmasına da katkıda bulunabilmektedir (Allegrini ve D'Onza, 2003: 192).

Risk yönetimi, tahmin edilemeyen olayların ve bunların getirdiği sonuçların işletme performansına etkisini görerek ve kaynaklarının değerini en iyi biçimde bilerek yönetimidir. Bu nedenle risk yönetimi, bir işletmenin operasyonel ve stratejik faaliyetlerinin bir parçasıdır. Riski yönetme, operasyonel riskten kaçınma, likiditeye erişim ve benzer yollarla ekonomik riskten korunma şeklinde yapılmaktadır (Amberg ve Friberg, 2015: 11). İşletmeler performanslarını, başarılı rekabet stratejileri uygulamak ve değişik risk yönetimi unsurları kullanmak suretiyle artırabilmektedirler. Belirsizlik ve rekabet ortamında işletmelerde rekabet stratejileri ve bunlardan oluşan finansal kararlar, önem arz etmektedir. Bu nedenle işletmelerin risk yönetim uygulamaları, stratejik öncelikleri belirlenmek koşulu ile, stratejik yönetimde önemli bir destek verici konumuna gelmektedir. Risk yönetimi süreçlerini rekabet stratejilerine, stratejik yönetime ve performans planlarına entegre edebilen işletmeler, risklerini yönetmek suretiyle bu imkanlardan yararlanma kabiliyetlerini geliştirebilmektedirler (Volkova ve Shagun, 2017: 4).

Küreselleşme çağında *RY*, sürdürülebilirlik raporlaması ve iş performansı ile ilgili konulara olan bağlılık hem araştırma hem de uygulamada artmakta ve tüm sektörlerin dikkatini çekmektedir. *RY*, kuruluşların karşılaştığı riskleri bütünsel olarak tanımanın ve azaltmanın yollarını arayan uygulayıcılar ve araştırmacılar arasında giderek daha popüler bir yaklaşım haline gelmektedir (Schiller ve Prpich, 2014: 3). *RY*, sadece iş performansını en üst düzeye çıkarmak için değil, aynı zamanda sürdürülebilir kalkınma için bir zemin oluşturmak için de iş stratejilerinde ve girişimcilik yönelimlerinde her zaman bir gelişme alanı olmaktadır. Giderek daha fazla akademisyen ve uygulayıcının riskleri yönetmenin yeni ve daha iyi yollarını ortaya çıkarmak ve uygulama yoluyla faydalarını elde etmek için daha derinlemesine araştırma yapmasıyla yavaş yavaş daha fazla bağlılık kazanmaktadır (Low vd., 2013: 36).

RY ve kurumsal performans yönetimi benzer hedefleri takip etmekte ve birbirlerini olumlu yönde etkilemektedir. *RY*, iş hedeflerine ulaşmak için riskleri belirlemeye, etkilemeye ve aktif olarak uygulamaya odaklanan iş faaliyetlerinin toplamıdır. Riskler, planlanan durumdan hem olumlu hem de olumsuz yönde sapabilir. Risk yönetimi performansla ilgilidir, işletmenin büyümesini hedefler ve karar alma süreçleri için daha iyi bir zemin hazırlanmasına hizmet eder. Risk yönetiminin seviyesi de büyük ölçüde işletmenin faaliyet gösterdiği sektöre ve işletmenin büyüklüğüne bağlıdır (Rabechini ve de Carvalho, 2013: 65). Genel olarak bakıldığında, yüksek risk alan işletmelerin performansı pozitif olarak etkilenmektedir. Ancak bu durum işletmelere başarı getirmemektedir. Daha önceden, riskin değerlendirilmesi, tanımlanması ve izlenmesi gerekmektedir. Bu yapılırsa, fırsata dönüşebilmektedir. *RY* sisteminin işletmelerde uygulanması, riskleri azaltırken daha fazla risk almayı da engellemektedir. Bu nedenlerden dolayı finansal performans ve *RY* arasında, uluslararası çalışmalarda ortaya çıktığı gibi, genellikle pozitif bir ilişkinin varlığı tespit edilmiştir (Glowka vd., 2021 : 1216).

4.2. İç Denetim, Risk Denetimi ve İşletme Performansı

Riskli faaliyetlerin sayılarının artması sebebiyle işletmeler, iç denetimde risk odaklı uygulamalara başlamışlardır. Bu durum, gelecekte işletmelerin karşılaşabileceği riskli işlere yönelmesi durumunda en az zararlar en fazla geliri nasıl elde edebilmesinin cevabı hakkında önem taşımaktadır. Elde edilecek avantaj, işletmelerin risk içeren faaliyetleri ancak önceden belirleyebilmesi ile mümkün olabilmektedir. Son zamanlarda iç denetim, işletme yönetimleri için çok önemli hale gelmiştir. İç denetim anlayışı, stratejik yönetime göre oluşturulan faaliyetlerin verimlilik ve etkinliğinin, bütçe ve harcamaların, muhasebe raporları ve finansal tabloların yürürlükteki yasalara göre gözlenmesidir. Stratejik yönetime sahip olan işletmelerde iç denetim, örgütlenme, planlama, yürütme ve koordinasyon boyutlarında genellikle üst yönetimin amaçlarına uygun olan çalışmaların verimliliğini artıracak şekilde oldukça güvelli bilgiler sağlayan yapısıyla, yönetimin çok önemli bir bileşenidir (Çarıkçı ve Yıldırım, 2020: 306). İç denetim, işletmenin ihtiyacı olan tüm alanlarda destek sağlayarak, belirlemiş hedeflere ulaşmayı planlayan, iç kontrolün etkinliğini hesaplayan, risk yönetim sonuçlarını değerlendiren ve işletmedeki iş süreçlerine yardım eden önemli bir fonksiyondur. İç denetim çalışmaları, yönetim yapısının geliştirilmesi ve kalitesinin artırılması kapsamında temel bir anahtar rolü taşımaktadır (Kontogeorgis, 2018: 104). İşletme fonksiyonlarından iç denetimin verimliliği, performansı artırma, işe değer katma, olabilecek hileleri önleme, kontrollerin işleyişini etkinleştirme gibi işlemler üzerinde olumlu etkiler yaratmaktadır (Postula vd., 2020: 700).

Denetim süreçleri; sistem risk değerlendirmesinin yapılması, mali tabloları etkileyen sistemlerin belirlenmesi, denetim programlarının hazırlanması ve denetim stratejisinin planlanmasından oluşmaktadır. Bilişim teknolojilerinin yasal alt yapısının sürekli olarak geliştirilmesi, işletmelerin bu teknolojiler için yaptıkları yatırımların giderek büyümesi yüksek denetim kurumlarının bilişim sistemleri denetimine önem vermelerini gerektirmektedir. İşletmelerin faaliyetlerini yürütürken bilişim teknolojilerine bağımlı olması, görevleri yürürlükteki kanunlara uygun bir şekilde verimli tutumlu ve etkin olarak kullanılmasını sağlamaktadır (Yıldız, 2007: 1849). Denetçilerin risklerin tespitinde etkin olabilmeleri için faaliyetlerin takibi, uygunsuz uygulamaların belirlenmesi, sapma varsa ortaya çıkarılması, denetim verimliliğinin artırılması ve toplanan verilerin incelenmesi amacıyla teknolojik bilişimden daha fazla yararlanmaları gerekmektedir (Uyar, 2003: 136). İç denetçilerin etkin olarak bilişim teknolojilerinden faydalanmaları, denetimin az hatayla ve kısa sürede yapılması ve denetim mesleğinin geçirmekte olduğu gelişimin sonucu olarak görülmesi bakımından önemlidir (Şimşek, 2019: 36).

İç ve dış denetçiler de iş performansını etkileyecek olan işletme kontrolünün denetlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Dış denetçilerin genellikle daha bağımsız olduğu kabul edilmekte ve dış denetim kalitesinin güçlü ve sağlam olması halinde birçok suistimal vakası önlenebilmektedir. Bunun yanı sıra dış denetçi, işletmenin itibarını ve mali tablolarının güvenilirliğini artırabilmektedir (Wong vd., 2019: 35). Etkin bir iç kontrol sağlanması ve risk yönetimi düzeninin meydana getirilmesi, bir işletmenin değer oluşturma yeteneğini olumlu etkilemektedir. Bu bağlamda risk yönetiminde, yalnızca finansal riskler değil, sürdürülebilirlik riskleri de dikkate alınmaktadır (Yüksel, 2019, 152). Risk yönetimi komitesi ise bir işletmede, risk yönetimi faaliyetlerinde denetim görevinden sorumlu olan bir birimdir. Risk yönetim komitesi, üst yönetim faaliyetleri üzerindeki kilit risk alanını denetler ve işletmenin uygun bir risk yönetim girişimine sahip olmasını garanti altına almaktadır (Bank Negara Malaysia, 2010 : 25). Denetim komitesi; mali tablolarının hesap verebilirliğinin, kalitesinin ve doğruluğunun incelenmesi, işletmenin muhasebe sistemi ve gerçekleştirdiği işlemlerin yasalar ve mevzuata uygun olup olmadığının denetimi, iç kontrol sistem etkinliğinin incelenmesi, kuruluşun iç denetim birim personelinin ve dış denetçi çalışanlarının performansının izlenmesinde yetkili makamdır. Yukarıda belirtilen bu yetki ve sorumluluklar çerçevesinde, işletmelerdeki denetim komitesinin muhakkak bulunması ve üye sayılarının artırılması gerekmektedir (Önder ve Özdemir, 2022: 52).

İşletmelerde performans düzeyinin artması, bağımsız bir iç denetimi gerektirmektedir. İç denetim sistemi uygulamasının içselleştirilmesi ve kurum kültürüne uygun hale getirilmesi; düşünceleri değiştirmekte ve karlılığı artırmaktadır. İşletmeleri oluşturan her bir paydaş, verimlilik artışında büyük bir sorumluluğa sahiptir. Yönetim stratejileri zamanla değişse de rekabet anlayışı aynı kalmaktadır. İşletmeler aldıkları risklere ve maliyetlere göre en iyi geliri elde etmeyi istemektedir. İşletmedeki faaliyetlerin devamlı ve sorunsuz olarak yürütülmesi için, bu üçlünün iş birliği içinde ve hatasız çalışmasıyla birlikte, yönetimi sürekli bilgilendirmesi gerekmektedir. İç denetim sistemi verimli çalıştığında karlılık artacak, işletme yönetimi, bu birimlerin verdiği bilgilerle, tehdit ve fırsatları gözetererek oluşturacağı vizyonla, hedefleri doğrultusunda rekabet edebilecek, stratejik planlamalar yapabilecek ve büyüme stratejileri geliştirecektir (Akbaş vd., 2022: 154).

İşletmeler amaçları yolunda ilerlerken, yönetimin finans, muhasebe ve iç denetim kısımlarının oluşturduğu performanslar da etkili olmaktadır. Belirtilen birimlerde başarılı olamayan işletmeler küreselleşmeden kaynaklanan rekabet ortamlarında, ileri dönemlerde rekabet edememektedir. İşletmenin amaçlarının gerçekleştirilmesi; işletmenin felsefesi, ekonomik gücü, işletme üretim araçlarının mülkiyeti, ülkenin ekonomik sisteminin durumu, ilgili sektörün yapısı vb. gibi unsurlara doğrudan bağlı bulunmaktadır. Başarıları için, devamlı değişen ve gelişen pazar yapılarına uygun olarak bir yapılanma gerekmektedir. Bu nedenle, iç denetim, genel kapsamıyla işletmelerde mevcut olan risklerin değerlendirilmesi vasıtası ile etkinliğin yanında verimliliğin ve performansın da artırılması şeklinde işletmeye katma değer katılması durumudur. Etkin olarak yapılan risk yönetimi, işletmelerdeki iç kontrol sistemiyle belirlenen hedeflere ulaşılabilmesinde çok önemli bir yer tutmaktadır. Risk yönetimi, işletmelerde önemli olan stratejik hedeflerin, karşılaşılan risklerin, karar alma ve karar verme sürecindeki katkının doğruluğunun değerlendirilmesini sağlamaktadır (Akbaş vd., 2022: 132-133).

Günümüzde, gelişmekte olan ticaret ve üretimin, giderek artan rekabet karşısındaki sürekliliği için hukuk ilkeleri kapsamında yapılan denetimin önemini artırmaktadır. İşletmelerdeki faaliyetlerin devamlılığı, ortaya çıkabilecek risklerin hesabı ve yok edilebilmesi için gereken önlemlerin alınması, mali risk denetimini kaçınılmaz kılmaktadır. İşletmeler, dünyada gelişen ekonomik düzende finansal nitelikte olan ya da olmayan birçok riskle karşılaşmaktadırlar, Bu nedenle, ileride karşılaşılabilecekleri likidite riski, piyasa riski ve faiz riski gibi risklerden korunabilmek için hisse senetleri, tahviller gibi türev araçlara yönelebilmektedirler. Bu kapsamda denetimin amacı, işletmenin faaliyetleri ve ekonomik durumu ile ilgili, taraflara güvenilir bilgi sunulması için denetim standartlarına uygun bir şekilde işletme finansal tablolarının incelenmesidir. Bu nedenle denetim faaliyetleri, işletmede finansal açıdan yaşanması muhtemel riskleri, enaz seviyeye indirerek başarılı bir performans sergilemelerine katkı sağlamaktadır (Karyağdı ve Erçelik, 2019: 6).

4.3. İdari Risk Denetimi ve İşletme Performansı

İdari sorunları azaltmak veya kontrol altına almak ve risklere karşı kırılganlığını azaltmak için, idari risk denetimi bir disiplin olarak önem kazanmakta ve bu alandaki farklı uygulamalar hızla artmaktadır (Hudnurkar vd., 2017: 183). İdari riskler, yasal ve düzenleyici kurumlar gibi otoriteler, tedarik zincirinin kurulmasında ve işletilmesinde önemli bir belirsizlik faktörüdür (Sharma ve Bhat, 2012: 355). Bu nedenle idari risk denetimi, risk yönetimi kapsamında risklerin tanımlanması, sınıflandırılması ve önceliklendirilmesi işletme performansı açısından önemli bir rol oynamaktadır. idari risk denetimi, işletmenin muhtemel risklerini önleyerek iş performansını geliştirmeye imkan sağlamaktadır. Başarılı bir şekilde yönetilen idari risk denetimi uygulaması, işletmelerin yönetimdeki başarısı açısından önemli avantajlar sağlamaktadır (Özgüner ve Özgüner, 2019: 67, 68).

İdari risk denetimi, risklere karşı farkındalığı, onları öngörmeyi ve kayıpları en aza indirmeyi veya fırsata dönüştürmeyi içermektedir (Kaplan, 2023: 51). Bu durum genellikle işletmelerin fiyat dalgalanmalarının piyasada yarattığı risklere karşı daha duyarlı hale gelmesine neden olmuştur. Bu nedenle işletmeler risklerini belirleme, ölçme, denetleme ve sürekli yenileme konusunda iş yüklerini hızlandırmış ve etkin bir risk yönetim sistemi bulmaya çalışmışlardır. Finansal krizlerin artması işletmeleri bu konuda önlemler almaya ve yeni yöntemler geliştirmeye yöneltmiştir. Aynı zamanda finansal piyasalarda doğru faaliyetler yürütebilmek için işlem yapılacak ülkelerin ekonomik verilerinin incelenmesi, analiz edilmesi, ileriye dönük değerlendirmelerin yapılması ve bu değerlendirmeler doğrultusunda hareket edilmesi gerekmektedir (McDougall, 2021: 869).

4.4. Sistem Risk Denetimi ve İşletme Performansı

İşletmelerde etkin bir risk yönetim sisteminin gerçekleşmesi, işletmenin ekonomik performansını ve hissedarların kazançlarını arttırmakta; sermaye maliyetlerini azaltmakla, sermaye verimliliğini yükselterek işletmelere fayda sağladığı savunulmaktadır (Saeidi vd., 2021:125).

4.5. Kontrol Mekanizmaları ve İşletme Performansı

İşletme kontrolünü yapan hisse sahipliği, doğrudan işletme yönetiminin denetimi ve performans ölçümlerinin yapılması bakımından önemlidir. İşte tam bu durumda işletmelerin kuralları belirlenirken kontrol mekanizmasının tespitinde sahiplik yapı şekli, belirgin bir güç olarak görünmektedir. Hisse sahiplerinin büyük bir yatırımcı kitlesine sahip olan işletmelerin performans kriterleri, beklenenin altında seyretmektedir (Salami, 2011: 112).

Tüm kurumsal risklerin tek bir RY'ye dahil edilmesi, denetim komitesini ve kısa vadeli kurumsal performansı bir süreliğine iyileştirebilir (Marei ve Iskandar, 2019: 1203). RY'nin uzun vadeli olarak ve kurumsal

politikalara dayalı yönetimi; operasyonel, finansal ve stratejik risklerin entegre yönetiminden oluşmaktadır. Kurumsal yönetimin bir parçası olarak denetim komitesi, bir işletmedeki tüm risk yönetimi biçimlerini savunur ve riskleri azaltmak için hem kurum içi hem de kurum dışı faaliyetleri izlemektedir (Dabari ve Saidin, 2016, s.97). Zaman içinde ve denetlenen işletmeler arasında değişen iş koşullarına yanıt olarak denetçiler, denetimin etkinliğini ve doğruluğunu etkileyebilecek faktörleri değerlendirirken iş riskini dikkate alma derecelerini artırmışlardır. İş riskine ilişkin bilginin önemlilik tasdikine entegre edilmesi, denetçilerin finansal performansı yönlendiren iş süreçlerine ilişkin daha zengin ve eksiksiz bir kavrayış geliştirmelerine yardımcı olarak denetim etkinliğini artırabilmektedir. İş riskini değerlendirme ve denetim planına dahil etme prosedürleri, denetçilerin müşteri faaliyetleri hakkında bilgi edinmek ve denetim riskini değerlendirmek için kullandıkları görev yapısını değiştirmektedir (Peecher vd. 2007: 463).

Denetim firmaları, danışmanlık adı altında siber güvenlik kontrol çalışmaları yapan işletmeleri test etmekte, BT kontrollerini gerçekleştirmekte ve bu işlemler için denetim olarak kabul edilmektedir. Bu kapsamda risk belirleme sonrasında tanımlanan riskleri incelemek için siber güvenlik kontrollerini planlamalarını yapmaktadır. AICPA standartlarından yararlanılarak hazırlanmış olan risk yönetiminde denetim işletmeleri, BT uzmanlıklarından ve siber güvenlikle ilgili bilgilerinden faydalanarak kuruluşların güvenlik risklerinin belirlenmektedir. Bu bağlamda denetim firmaları, işletmelerin dış kaynaklı standartlara uygun (örneğin, AICPA'nın işletme düzeyinde siber güvenlik raporlaması çerçevesinde) harici siber güvenlik raporları hazırlamasında rehber olmaktadır (Eaton vd., 2019: 8).

Kontrol anlamında işletmelerin yasalara uygunluğu onların kurumsallaşmasına katkısı olmaktadır. Şeffaflık, işletme performansını da olumlu olarak etkilemektedir. İşletme yönetimi, çalışanları, paydaşları, hisse sahipleri de şeffaflık sayesinde, işletme hakkında bilgi sahibi olmaktadır (Milne ve Patten, 2002: 6). Avrupa ve ABD'de yaşanmış olan muhasebe ile ilgili skandal ve hilelerine karşı çıkarılan yasa ve düzenlemeler Türkiye'de de Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu (BDDK) ve Sermaye Piyasa Kurumu (SPK)'u harekete geçirmiştir. Türkiye'de kurumsal risk yönetimi konusunda yapılan yasal düzenlemeler ile işletmelere etkili bir risk yönetimi kurmaları konusunda birçok zorunluluklar getirilmiştir (Gacar, 2016: 31). Bu bağlamda geçmişteki yasalara uygun olmayan olumsuz olayların etkisi yeni ortaya konulan zorunluluklara örnek verilebilir. "Halo etkisi" teorisi, denetçilerin daha ayrıntılı performans ölçütlerini (hesap bakiyelerindeki değişiklikler) değerlendirmeden önce üst düzey performans (stratejik risk değerlendirmeleri) hakkında yargılar geliştirmeleri veya devralmaları durumunda, bunun daha ayrıntılı ölçütlerde yer alan teşhis edici bilgileri kullanmalarını azaltacağını öne sürmektedir. Karşılaştırılabilirlik, güvenilirlik değerlendirmesinde halo etkisini kolaylaştırmaktadır (O'Donnell and Schultz, 2005: 926).

Karlılıklarını arttırmaya çalışan işletme yönetimleri, İKY ilkelerinden birisi olan kontrol çalışmaları ve izleme unsurlarına çok önem vermeleri gerekmektedir. Hata ve hilelerin tespit edilmesi ve akabinde önlenmeye çalışılması, çalışan personelin daha dikkatli olmasına, kuruluşun varlıklarını daha verimli kullanmasına, onları korumasına neden olmakta, bu vesile ile de iş malzemeleri daha uzun süre kullanılabilir. Kontrol çalışmaları, işletme karlılığını olumlu yönde etkileyerek, finansal durumun daha çok güçlenmesine ve yatırımcı kişilerin ilgilerini çekmesine neden olmakta ve piyasa değerini artırmaktadır. Etkin izleme, yönetimin şirketin İKS'sini denetleyebilmek için bir iç denetim birimi ve denetim komitesi kurmalarını sağlayarak; işletmenin finansal bilgilerinin güvenilirliğini artırmakta ve yatırımcıların güveninin sağlanmasına destek olmaktadır (Kanca vd., 2021, 31).

4.6. Yeni teknolojiler, Denetim ve İşletme Performansı

Bilgi teknolojilerindeki gelişmeler, kurumsal risk faaliyetlerinin yürütülmesini, muhasebe sürecini ve bu nedenle denetim çalışmalarını da etkilemektedir. Gelişmelerin ortaya çıkardığı "sürekli denetim" kavramı, BT kullanımı ile sürekli risk ve sürekli kontrol değerlemesi işlemlerinin yerine getirilmesi olarak tanımlanmaktadır. Öte yandan son yıllarda sosyal, çevresel ve yönetim hususlarında yaşanan olumsuz gelişmeler, işletmelerin finansal sermayenin yanı sıra finansal olmayan sermaye unsurlarına ilişkin riskleri de yönetmeleri, finansal olmayan sermaye öğeleri için de değer ortaya koymaları ve bu değerleri raporlamak gerektiğini ortaya çıkarmaktadır. İşletme organizasyonundaki başarının bir belirtisi de kuruluşun finansal performansıdır. İşletmenin gerçekleştirdiği her bir finansal işlem muhasebe kayıtlarına alınmakta ve muhasebenin çıktısı olan tablolar finansal performansı oluşturmaktadır (Yüksel, 2019, 141-142).

Küresel piyasaların karmaşıklığı arttıkça, birbiriyle ilişkili riskler çoğalmakta, zamanında ve doğru denetim prosedürlerine duyulan ihtiyaç da artmaktadır. Yeni teknolojiler bilginin yönetilme şeklini değiştirmekte ve yaratıcı bilgi yönetimi sistemleri gerektirmektedir. Örneğin, günümüzde siber güvenlik kurumların itibarını, operasyonel ve finansal istikrarını tehlikeye atmaktadır. Gelişmiş veri koruma ihtiyacı, çok sayıda yeni denetim zorluğu yaratmaktadır. Yeni teknolojilerin kullanımı, sanal ekiplerin oluşturulması ve

yönetilmesinin yanı sıra siber suçları önleme tedbirlerine odaklanan iş çerçevelerinin daha büyük bir parçası haline gelmesi gerekmektedir (Lin vd., 2019: 671). Son yıllarda işletmeler bir yandan pazar paylarını koruyup rekabet avantajı elde ederken diğer yandan da performanslarını optimize etmenin daha etkili yollarını bulmaya çabalamaktadır. Değer katmak ve prosedürleri iyileştirmek için tasarlanmış güçlü bir iç denetim sistemi, siber saldırıların önlenmesinde ve nitelikli risk önleme yöneticilerinin kazanılmasında kilit bir rol oynamaktadır. Sürekli denetim, finansal bilgilerin gerçek zamanlı kontrolünü ve paylaşımını teşvik etmektedir (Lois vd., 2017: 3).

Risk yönetiminde teknolojiyle ilgili stratejilere odaklanan ve teknolojiye ayak uydurmaya ve uyum sağlamaya çalışan işletmeler, karlarını artırabilmekte ve maliyetlerini azaltabilmektedir. Çalışma, maliyetleri azaltmanın, karı artırmanın ve finansal durumu iyileştirmenin en iyi yolu olan sigorta ağlarına risk transferi de dahil olmak üzere riskleri kontrol etmek ve yönetmek için birçok araç olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca, risk kontrolü yalnızca bunları çözmekle ilgili değil, aynı zamanda ortaya çıkmadan önce bunlardan kaçınmak, önlemek ve azaltmakla da ilgilidir; bu da aslında maliyetleri düşürmektedir. Sigorta sektöründeki karar vericiler, risk yönetimine odaklanmanın ve bunun adımlarını uygulamanın iş performanslarını, karlarını artıracığının, maliyetleri düşüreceğinin ve mali durumlarını iyileştireceğinin farkında olmak durumundadır (Makkawi, 2021: 1058). Risk yönetimi departmanı, riskleri netleştiren bilgiler sağlamaya odaklanmalıdır. Fiyatları iyileştirmek için işletmenin departmanlarıyla işbirliği yapması gerekir, bu da karı artırırken maliyetleri azaltacaktır (Shad vd., 2019: 417). Bu, finansal durumun iyileşmesine yol açmakta ve iş performansını olumlu yönde etkilemektedir.

Yapay zeka, daha bilinçli kararlar ve eylemler için daha derin içgörüler sunarak hesaplama ve analizin ağır işini üstlenmektedir. Yapay zekayı insanla birleştirerek, süreç tamamen manuel sürece kıyasla geliştirilmiş olmaktadır. Algoritmalar “milyarlarca veri noktasını milisaniyeler içinde” analiz edebilirken, işletmeler artırılmış yapay zeka ile gelen insan sınırlamaları konusunda şeffaf olmalı, müşterileri ve finansal raporlarının kullanıcıları için doğru beklentileri belirleyebilmelidir (Omoteso, 2012: 8492). Artırılmış yapay zeka, denetim riski değerlendirmeleri, dolandırıcılık tespiti ve devamlılık değerlendirmeleri gibi yüksek riskli kararları desteklemektedir. Bu geliştirilmiş YZ eserleri, işletmelerin daha önce imkansız olan görevleri yerine getirmesine olanak tanımaktadır. Bu aşamada, insanlar ve makineler birlikte çalışan akıllı bir ekip oluşturmakta ve bu sinerjinin etkisi kolektif zeka yaratmaktadır. YZ sistemleri, beklenmedik başarısızlıklara karşı koruma sağlamak için insan incelemesine ve denetimine tabi kalacaktır. Bir insan operatör, denetim, istisna kontrolü, optimizasyon ve bakım gibi karmaşık görevleri yerine getirdiği için bir kontrol sisteminin ayrılmaz bir parçasıdır. Malone'un “Superminds” adlı kitabında vurguladığı gibi, insanlar ve bilgisayarlar, bilgisayarların henüz yapamadıklarını insanların yaptığı sıfır toplamlı bir oyun olarak görmek yerine, akıllı topluluklar veya gruplar çerçevesinde birbirlerini tamamlayabilirler (Malone, 2019: 18).

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

İşletmeler küresel pazarlarda faaliyet gösterirken amaçlarına ulaşabilmek için gerekli performansı göstermek durumundadır. Bu kapsamda işletmeler Yönetim olarak gerekli faaliyetleri sürdürürken diğer taraftan da çevreden sağlayacakları yardımlar, destekler, eğitimler, ortaklıklar ve iş birliklerinin; belirlenen amaçlara ulaşılmasında önemli bir rolü söz konusudur.

İşletmelerin karşılaştıkları rekabet birtakım risklerin ve krizlerin doğmasına neden olmaktadır, bu gibi ortamlarında işletmelerin risk yönetimi konusunda başarılı olabilmeleri için yeni teknolojilerden ve uzman personelden faydalanmaları gerekmektedir. Bu bağlamda işletmelerin sürdürülebilir performansı sağlayabilmeleri için risklerin önceden tahmin edilebilmesi veya ortaya çıkan risklerin önlenbilmesi için işletmelerin kurumsallaşmaya önem vermesi, gerektiğinde danışmanlıklar alması, yapacağı istihdamlarda yeni teknolojiyi bilen uzmanlara görev vermesi ve sürekli gelişmeyi hedeflemesi konusunda çalışmalar yapması yararlı olabilir.

İşletmeler risk değerlendirme işlemlerini yaparken bilimsel usullerle ve Yeni teknoloji kullanarak yapmaları gerekmektedir. Bu kapsamda işletmelerini risk değerlendirmelerinde piyasadaki mevcut teknolojileri kullanarak aynı zamanda Risk değerlendirme konusunda gerekli olan, gözlem, araştırma, tehlikelerin belirlenmesi, risklerin tanımlanması, risklerin yorumlanması ve değerlendirme aşamalarını dikkatle yapmaları önerilebilir.

Risk yönetimi, söz konusu risklere odaklanıp işletmelerin riskleri kontrol etme ve yönetme faaliyetlerini kapsamaktadır. Bu kapsamda işletmelerin risk yönetimini profesyonel uzmanlarla ve iç denetim yapan çalışanları ile teknolojik alt yapı da kullanarak yapmaları önerilebilir.

İşletmelerin performansının ölçülmesi, faaliyetler sonucunda elde edilen gelirler, kaynakların ekonomik kullanımı, çalışanların performansı, ürünlerin kalitesi, müşteri memnuniyeti, kurumsal imaj ve süreklilik ile ilgili konuları kapsamaktadır. Bu bağlamda işletmelerin performanslarını ölçerken performansı ilgilendiren tüm faktörleri dikkate alarak meydana gelen gelişmeleri dikkate almaları işletmelerin daha sonraki dönemlerde doğru karar almasına neden olabilir.

İşletmelerin kurumsallaşmaları; faaliyetlerin aksamadan yürütülmesi, işletmelerin sürdürülebilirliği, müşteri memnuniyetini devamlılığı ve kurumsal itibarın artmasında önemli bir role sahiptir. Bu bağlamda işletmelerin; iç denetimleri, dış denetimleri, risk yönetimini, uzman elemanlarla iş birliğini geliştirmeleri ve sürekli eğitimlerle bu faaliyetlerini desteklemeleri ve tüm uygulamaları kurumsallaşma çatısı altında yapmaları yararlı olabilir.

Bundan sonra yapılacak olan araştırmalarda; insan kaynakları yönetimi, liderlik, rekabet stratejileri, yeni gelişen teknolojiler, çalışan performansı, danışmanlık faaliyetleri, kurumsal iş birlikleri, ortaklıklar ve yeni yatırımlarla ilgili konuların çalışma kapsamına alınması, bu konuyla ilgili taraflara önemli katkılar sunabilir.

KAYNAKLAR

- Abdullah, M., Shukor, Z. A., & Rahmat, M. M. (2017). The influences of risk management committee and audit committee towards voluntary risk management disclosure. *Jurnal Pengurusan*, 50, 83-95. DOI: 10.17576/pengurusan-2017-50-08
- Akbaş, Ö. F., Taşkın, T., & Dönmez, N. (2022). İşletmelerde muhasebe, finans ve İç denetim birimleri performansının İşletme yönetimi başarısına etkileri. *Topkapı Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 131-158.
- Akpınar, T., & Çakmakkaya, B. Y. (2014). İş sağlığı ve güvenliği açısından işverenlerin risk değerlendirme yükümlülüğü. *Çalışma ve Toplum*, 1(40), 273-304.
- Allegrini, M., & D'onza, G. (2003). Internal auditing and risk assessment in large Italian companies: an empirical survey. *International journal of Auditing*, 7(3), 191-208. <https://doi.org/10.1046/j.1099-1123.2003.00070.x>
- Amberg, N., & Friberg, R. (2015). Derivatives, Operational Hedging and Access to Liquidity as Tools for Risk Management: Results from a Questionnaire. *Journal Of Applied Corporate Finance*, 35, 2-21.
- Bank Negara Malaysia. (2010). *Minimum standards for prudential management of insurers* (Consolidated). Kuala Lumpur: Bank Negara Malaysia
- Çarıkcı, O., ve Yıldırım, A. (2020). Risk odaklı iç denetimin stratejik yönetim anlayışı açısından değerlendirilmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 11(26), 302-313. doi:10.21076/vizyoner.635421
- Dabari, I. J., & Saidin, S. Z. (2016). A moderating role of board characteristics on enterprise risk management implementation: Evidence from the Nigerian banking sector. *International Journal of Economics and Financial Issues*, 6(S4), 96-103.
- Davies, B. (2013). How do boards address risk management and oversight? *Journal of Risk Management in Financial Institutions*, 6(4), 352-365.
- De Freitas Alves, G., Martins, M. A. F., de Brito, R. L., ve dos Santos, W. O. (2020). Enterprise Risk Management Agile Canvas: A Framework for Risk Management on Public Administration. *Revista do Serviço Público*, 71, 438-459. <http://repositorio.enap.gov.br/handle/1/5997>
- Demiralay, M. (2014). *Perakende sektöründe kadın çalışan seçme sebeplerinin örgütsel performansa etkisi: Isparta örneği* (Doktora Tezi) Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demirbaş, M. (2005). İç kontrol ve iç denetim faaliyetlerinin kapsamında meydana gelen değişimler. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(7), 167-188
- Eaton, T. V., Grenier, J. H., & Layman, D. (2019). Accounting and cybersecurity risk management. *Current Issues in Auditing*, 13(2), 1-15. <https://doi.org/10.2308/ciia-52419>
- Eccles, R. G., Krzus, M. P., & Solano, C. (2019). A comparative analysis of integrated reporting in ten countries. Available at SSRN 3345590. 1-43.
- Erdem, B., Gökdeniz, A., & Met, Ö. (2011). Yenilikçilik ve işletme performansı ilişkisi: Antalya'da etkinlik gösteren 5 yıldızlı otel işletmeleri örneği. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 26(2), 77-112.
- Gacar, A. (2016). *İşletmelerde kurumsal risk yönetimi varlığının belirleyicileri*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.
- Gerba, C. P. (2019). Risk assessment. In *Environmental and pollution science*. Academic Press.

- Glowka, G., Kallmünzer, A., & Zehrer, A. (2021). Enterprise risk management in small and medium family enterprises: the role of family involvement and CEO tenure. *International Entrepreneurship and Management Journal*, 17(3), 1213-1231. <https://doi.org/10.1007/s11365-020-00682-x>
- Güler, A. (2006). İşletmelerde sürdürülebilir değer yaratma ve iç denetim. *İç Denetim Dergisi*, (16), 18-19.
- Hudnurkar, M., Deshpande, S., Rathod, U., & Jakhar, S. K. (2017). Supply chain risk classification schemes : A literature review. *Operations and Supply Chain Management*, 10(4), 182-199. <https://doi.org/10.31387/oscm0290190>
- Hutchinson, M., & Zain, M. (2009). Internal audit quality, audit committee independence, growth opportunities and firm performance. *Corporate Ownership & Control*, 7(2), 50-65.
- İnandı, T., Sakarya, S., Ünal, B., & Ergin, I. (2020). COVID-19 salgını özelinde karar vericiler için risk değerlendirme yaklaşımı, *Sağlık ve Toplum Dergisi*, Özel Sayı, 27-38. <https://hdl.handle.net/20.500.12483/3310>
- Jennings, P. L., & Beaver, G. (1995). The managerial dimension of small business failure. *Strategic Change*, 4(4), 185-200.
- Kahya, D. (2014). *Bilgi yönetimi sürecinin örgütsel performansa etkisi ve otomotiv sektöründe bir araştırma* (Yüksek Lisans Tezi), Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kanca, S., Çankaya, F., & Dinç, E. (2021). İç kontrol sisteminin şirketlerin finansal performansına etkisi: b1st şirketlerinde bir uygulama. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, (32), 31-52. <https://doi.org/10.18092/ulikidince.889501>
- Kaplan, H. E. (2023). The Case of MIST Countries Risk Decomposition in Financial Markets. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, (C-iasoS 2022 Özel Sayısı), 51-60.
- Karyağdı, N. G., & Erçelik, M. A. (2019). Türev araçların muhasebeleştirilmesinde denetim ve denetim kalitesinin etkileri üzerine bir değerlendirme. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4(8), 5-27.
- Kestane, A. (2022). Denetçi niteliklerinin bağımsız denetim kalitesi üzerindeki rolü: hatay ilinde bir uygulama. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 331-352.
- Kıral, H. (2014). *İç denetim yönetime değer katmak*. İDKK Yayınları.
- Killackey, H. (2009). Integrating enterprise risk management with organizational strategy-An ERM program must align with overall corporate strategy to give the organization a comprehensive approach to risk. *RMA Journal*, 91(8), 28.
- Kontogeorgis, G. (2018). The role of internal audit function on corporate governance and management. *International Journal of Accounting and Financial Reporting*, 8(4), 100-114. doi:10.5296/ijaf.v8i4.13626
- Lee, L. T., & Sukoco, B. M. (2007). The effects of entrepreneurial orientation and knowledge management capability on organizational effectiveness in Taiwan: The moderating role of social capital. *International Journal of Management*, 24(3), 549-573.
- Lin, C. P., Chiu, C. K., & Liu, N. T. (2019). Developing virtual team performance: an integrated perspective of social exchange and social cognitive theories. *Review of managerial science*, 13, 671-688. doi 10.1007/s11846-017-0261-0
- Lois, P., Tabouratzi, E., & Makrygiannakis, G. (2017). Accounting information systems course: Perceptions of accounting and non-accounting students. *EuroMed Journal of Business*, 12(3), 1-14. doi: 10.1108/EMJB-11-2016-0032
- Low, S. P., Liu, J. Y., Ng, S. H. M., & Liu, X. (2013). Enterprise risk management and the performance of local contractors in Singapore. *International Journal of Construction Management*, 13(2), 27-41. <https://doi.org/10.1080/15623599.2013.10773210>
- Makkawi, H. (2021). The role of risk management in increasing business performance. In *Proceedings of the international conference on business excellence* (Vol. 15, No. 1, pp. 1054-1059).
- Malone, T.W. (2019), *Superminds, the surprising power of people and computers thinking together*, Oneworld Publications, London.
- Marei, A., & Iskandar, E.D.T.B.M. (2019). The impact of Computer Assisted Auditing Techniques (CAATs) on development of audit process: an assessment of Performance Expectancy of by the auditors. *International Journal of Management and Commerce Innovations*. 7(2), 1199-1205.
- McDougall, H. (2021). *Think Nationally, Act Locally: Cities and the Struggle for Social Justice*. San Diego L., USA.

- Milne, M. J., & Patten, D. M. (2002). Securing organizational legitimacy: An experimental decision case examining the impact of environmental disclosures. *Accounting, Auditing and Accountability Journal*, 15(3), 1-42. DOI: 10.1108/09513570210435889
- O'Donnell, E., & J. Schultz. (2005). The halo effect in business risk audits: Can strategic risk assessment bias auditor judgment about accounting details? *The Accounting Review* 80 (3): 921- 938. <https://doi.org/10.2308/accr.2005.80.3.921>
- Omoteso, K. (2012). The application of artificial intelligence in auditing: Looking back to the future. *Expert Systems with Applications*, 39(9), 8490-8495. <https://doi.org/10.1016/j.eswa.2012.01.098>
- Önder, Ş., & Özdemir, İ. (2022). Kurumsal risk yönetiminin (KRY) finansal performans üzerine etkisi: BİST İmalat sanayisinde bir uygulama. *The Journal of International Scientific Researches*, 7(Ek), 46-55.
- Öngen, A., & Sevim, Ş. (2024). *Halka açık şirketlerde kurumsal risk yönetimi bileşenlerine yönelik bir inceleme*. XXI. IBANESS İktisat, İşletme ve Yönetim Bilimleri Kongreler Serisi – Plovdiv / Bulgaristan 16-17 Mart 2024.
- Özgüner, M., & Özgüner, Z. (2019). Tedarik zinciri riskleri'nin lojistik performans üzerindeki etkisinin yapısal eşitlik modellenmesi ile belirlenmesi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 14(1), 67–82. <https://doi.org/10.17153/oguiibf.437166>
- Peecher, M., R., Schwartz, & I. Solomon. (2007). It's all about quality: Perspectives on strategic systems auditing. *Accounting, Organizations and Society* 32(4-5): 463-486. <https://doi.org/10.1016/j.aos.2006.09.001>
- Postula, M., Irodenko, O., & Dubel, P. (2020). Internal audit as a tool to improve the efficiency of public service. *European Research Studies Journal*, 23(3), 699-715.
- Rabechini, R. & de Carvalho, M., (2013). Understanding the impact of project risk management on project performance: an empirical study. *Journal of Technology, Management and Innovation*, 8, 64-78.
- Řehák, D., Šenovský, P., Hromada, M., Pidhaniuk, L., Dvořák, Z., Loveček, T., Ristvej, J., Leitner, B., Sventeková, E., Mariš, L., (2018). *Metodika hodnocení resilience prvku kritické infrastruktury*. Ostrava: VŠB-Technická univerzita Ostrava, Fakulta bezpečnostního inženýrství. ISBN 978-80-248-4164-9.
- Rejda, G.E. (2005). Risk management and insurance, *Person Education Inc.*, 44-55.
- Ristvej, J., Zagorecki, A., Hollá, K., Simak, L., & Titko, M. (2013). Modelling, simulation and information systems as a tool to support decision-making process in crisis management. *Modelling and Simulation*, 71-76.
- Saeidi, P., Saeidi, S. P., Gutierrez, L., Streimikiene, D., Alrasheedi, M., Saeidi, S. P., & Mardani, A. (2021). The influence of enterprise risk management on firm performance with the moderating effect of intellectual capital dimensions. *Economic Research-Ekonomska Istraživanja*, 34(1), 122-151. <https://doi.org/10.1080/1331677X.2020.1776140>
- Saeidi, P., Sofian, S., & Rasid, S. Z. B. A. (2014). A proposed model of the relationship between enterprise risk management and firm performance. *International Journal of Information Processing and Management*, 5(2), 70-86.
- Salami K.A. (2011). Analysis of the Relationship between Share Ownership Structure, Corporate Governance Structure, and Corporate Investment Efficiency, using GSE Market Data (2005-9). *Journal of Accounting and Finance*, 11, 111-118.
- Samsun, T. (2002). Risk-Based Auditing: The Way Forward. *The FI Auditor, News from the IBBM-Internal Auditors Networking Group*.
- Schiller, F., & Prpich, G. (2014). Learning to organise risk management in organisations: what future for enterprise risk management?. *Journal of Risk Research*, 17(8), 1-36. <https://doi.org/10.1080/13669877.2013.841725>.
- Sertman, B. (2017). *Risk yönetim süreci ve riskin yönetilebilirliği*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Shad, M. K., Lai, F. W., Fatt, C. L., Klemeš, J. J., ve Bokhari, A. (2019). Integrating sustainability reporting into enterprise risk management and its relationship with business performance: A conceptual framework. *Journal of Cleaner production*, 208, 415-425. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2018.10.1200959-6526>
- Sharma, S. K., & Bhat, A. (2012). Identification and assessment of supply chain risk: Development of AHP model for supply chain risk prioritisation. *International Journal of Agile Systems and Management*, 5(4), 350–369. <https://doi.org/10.13140/2.1.2648.1286>
- Sibony, A. L. (2020). The UK COVID-19 response: A behavioural irony?. *European Journal of Risk Regulation*, 11(2), 350-357. doi: <https://doi.org/10.1017/err.2020.22>

- Şenol, Z., & Karaca, S. S. (2017). The effect of enterprise risk management on firm performance: A case study on Turkey. *Financial Studies*, 4(78), 27-45.
- Şimşek, K. (2019). *Uluslararası iç denetim standartları kapsamında yürütülen iç denetim uygulamalarının kurumsal yönetim kalitesi üzerindeki rolü: Borsa İstanbul kurumsal yönetim endeksinde yer alan şirketler üzerinde bir anket çalışması*, (Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tufano, P. (2011) Managing risk in higher education. In: *Forum for the future of higher education*. Cambridge, Massachusetts: Educause, 54–58.
- Uyar, S. (2003). İç Denetim Alanında Ortaya Çıkan Yeni Yaklaşımlar Çerçevesinde İç Denetçilerin Değişen Rolü, *Mali Çözüm Dergisi*, 63, 131-142.
- Verbeke, A. (2020). Will the COVID-19 pandemic really change the governance of global value chains? *British Journal of Management*, 31(3), 444–446. doi: 10.1111/1467-8551.12422
- Volkova, N., & Shagun, V. (2017). Modern trends of development of the world economy and financial competitiveness of enterprises. In *SHS Web of Conferences*, 39, 01031). EDP Sciences. 1-12. DOI:10.1051/shsconf/20173901031
- Wong, F. S., Ganesan, Y., Pitchay, A. A., Haron, H., ve Hendayani, R. (2019). Corporate governance and business performance: The moderating role of external audit quality. *Journal of Governance and Integrity*, 2(2), 34-44. DOI: <https://doi.org/10.15282/jgi.2.2.2019.5466>
- Yerekapan, A., & Eskin, İ. (2020). Kurumsal risk yönetimi ve firma büyüklüğünün firma performansı üzerine etkisi: Bist örneği. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 15(1), 61-74.
- Yetiş, Z. (2017). *İç kontrol sisteminin işletme performansı üzerindeki etkisi: Otel işletmeleri örneği*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Yıldız, Ö. R. (2007). Bilişim sistemleri denetimi ve Sayıştay. *Sayıştay Dergisi*, (65), 173-185.
- Yıldız, S. (2010). İşletme performansının ölçümü üzerine bankacılık sektöründe bir araştırma. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (36), 179-193.
- Yüksel, F. (2019). Sürekli denetim, entegre raporlama'nın sürekli denetimi. *Uluslararası Muhasebe ve Finans Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 141-155.